

SOOMAA RAHVUSPARGI KOOSTÖÖKOGU JA KOGUKONNA KOOSOLEKU PROTOKOLL

Kõrtsi-Tõramaa, Viljandimaa
Algus kell 15.00, lõpp kell 17.15

04. detsember 2017

Juhatas: Pille Saarnits
Protokollis: Kaili Viilma
Osalejate nimekiri lisas 1

PÄEVAKORD

1. Kokkuvõtte 2017.a. välitööde tulemustest Soomaa rahvuspargis - **Rasmus Kask**, Eesti Vabaõhumuuseum
2. Rahvuspargi piiranguvööndi metsade tsoneeringu muudatuste ettepanekud - **Meelis Suurkask**, Keskkonnaamet
3. Ülevaate soode taastamise projekti seisust Soomaa rahvuspargis - **Priit Voolaid**, RMK
4. Soode taastamise projekti eesmärkidest Soomaa rahvuspargis - **Kaili Viilma**, Keskkonnaamet
5. RMK külastuskorralduse valdkonna tegemised Soomaa rahvuspargis 2017/2018 - **Riho Männik**, RMK
6. RMK raietest Soomaa piirkonnas - **Herkki Kauts**, RMK
7. Soomaa rahvuspargi uus koduleht ja keskkonnahariduse valdkonna tegemised ja plaanid - **Krista Kingumets**, Keskkonnaamet
8. Kokkuvõtte Rahvusparkide kultuuripärandi projekti raames toimunud koolitustest ning kultuuripärandi valdkonna plaanid - **Pille Saarnits**, Keskkonnaamet.
9. Ülevaate Tipu looduskooli tegemistest ja plaanidest - **Mari Tenisson**, Tipu looduskool
10. Kohapeal algatatud küsimused

1. Kokkuvõtte 2017. a. välitööde tulemustest Soomaa rahvuspargis - Rasmus Kask

ETTEKANNE

2017. aastal viidi läbi ehitiste inventuuri 1. etapp Tipu külas ja 2. Riisa külas (ettekandja ja 2 tudengit) ning 3. etapp Sandra küla jäi teha Keskkonnaametile koostöös Sandra Urvakuga. Suvel on plaanis välja anda artiklite kogumik Soomaal kogutud materjalist (Eesti vabaõhumuuseumi toimetised nr. 6).

Soomaa kultuurikihistus on väga paks, seetõttu piiritlesime oma ettevalmistusi välitöödeks lähtudes vajadusest kaardistada olemasolevat hoonestust. Soomaal on kõik erinevad hoonetüübid esindatud, mis vabaõhumuuseumiski, ja rohkemgi. Teisalt on väga palju sellist, mis on kunagi olemas olnud, aga juba kadumas. Inventuuri andmed on kokku pandud ja Keskkonnaametile üle antud.

Tehtud sai alles praeguse olukorra osaline kaardistus, kuid vaja oleks teha põhjalik ajalooline analüüs kunagise ehituspärandi ja selle muutuste kohta. Lahemaa RP-s on varasemalt mindud seda teed, et ehitustegevusele on pandud konkreetsed piirangud (katusekalle, ehituskoht, viimistlusmaterjalid jms.), kuid vabaõhumuuseum ei toeta selliste jäikade piirangute seadmist, kuna selle all võib kannatada olemasolev kultuuripärand. Mingid väga üldised piirangud võiks paigas olla, aga mitte väga detailsed. **Rõhuasetus peaks olema koolitustel ja teadvustamisel ja koostööl, mitte keeldudel ja tingimuste seadmisel.** Soosida ja soovitada tuleks vana korrastamist ja kasutamist, kuid see ei tohiks välistada uue rajamist.

Soomaa piirkonna planeeringutest tehakse artikkel „Paberist Soomaa“. Soomaa teemaplaneeringus on plaan, et olemasolevatesse talukohtadesse võiks ehitada ilma detailplaneeringut algatamata. Ettekandja ei saanud planeeringuid kommenteerida, kuna ta ei olnud jõudnud sellesse teemasse veel süveneda.

Ulvi Rosenberg: Soomaal pole teid ja elektrit ning see paneb ehitustegevusele piirangud; ilma juurdepääsude ja elektrita kohtadesse tänapäeval ei ehitata.

Rasmus Kask: Seda enam tuleks kõigile, kes üldse tahaks ehitada, võimalikult vähe takistusi seada.

2. Rahvuspargi piiranguvööndi metsade tzoneeringu muudatuste ettepanekud - Meelis Suurkask

Soomaa rahvuspargi piiranguvööndi metsade loodusväärtuste inventuuri ja laane-salu-soovikumetsade rangelt kaitstava metsa pindala suurendamise protsessi tulemusena on Soomaa piiranguvööndite riigimetsades välja valitud kokku 2439,6 ha, mille kohta on esitatud ettepanek sihtkaitsevööndisse arvamiseks (6% rahvuspargi territooriumist; paberkaardid vastavate metsaalade piiridega anti koostöökogu liikmetele tutvumiseks). Kogu rahvuspargis oleks siis üle 81% sihtkaitsevööndeid. Millal ümber-tzoneerimine realiseerub, ei saa hetkel täpselt prognoosida. Sellest nädalast peaks need valitud metsad majandamisele suletama ja kantama projekteeritavate kaitsealuste objektide kihile. Kaardipilt on nähtav [SIIT](#).

3. Ülevaate soode taastamise projekti seisust Soomaa rahvuspargis - Priit Voolaid

Kaardipilt on nähtav [SIIT](#).

Värskelt valmis Kuresoo kirdeserv. Lõppemas on Riisa raba lõunaserva tööd - valmib neljapäevaks (07.12), kopp silub ka väljaveoteed. Kikepera lõunaservas käivad käsitööna raadamine ja harvendus, kokku- ja väljavedu ei toimu. Öördi kaguservas harvendab kummilintidega masin. Valgeraba lõuna- ja lääneservas on veel osaliselt tegemata raadamist ja harvendust, sisse on raiutud trassid ning raiete lõppemisel saab hakata kraave sulgema. Kuresoo kaguservas on piirikraavi trass puhastatud, kuid kraavi pole saadud sulgema hakata ning 7. dets. vaadatakse olukord üle. Öördi peakraavidel on sisse raiutud trassiosad, kuid sulgemistöödega oodatakse. Paisud on pikad ja tööd on tehniliselt keerulised.

Üldjoontes on seis selline, et pingutatakse tõsiselt ja kõigi töödega ei olda paraku rahul, sest liiga palju on pinnast lõhutud. RMK on läinud üha rangemaks ja nõudlikumaks. Näidati pilte erinevatest tööaladest – nii positiivseid kui ka negatiivseid näiteid.

Eksperimenteeritakse ka puude vigastamisega, et vältida juure- ja kannuvõsude teket. Soomlaste kogemus on olnud positiivne.

4. Soode taastamise projekti eesmärkidest Soomaa rahvuspargis - Kaili Viilma

Soode taastamise eesmärgiks on peatada kuivendamise tulemusena toimunud ja toimuv metsatumise ning turba lagunemise protsess, taastada soo looduslik arengusuund ehk turba teke ning elupaigad lagesoodest ja nende hõreda metsaga servaaladest sõltuvatele liikidele (paljud linnuliigid). Uuringud on näidanud, et ka aastakümneid hooldamata ning näiliselt kinnikasvanud kraavid toimuvad soodes veejuhtmetena ning kuivendavad jätkuvalt, põhjustades ka turba lagunemist ja metsastumist. Seega ei oleks inimese sekkumiseta niipea oodata nende protsesside pöördumist, vaid soode degradeerumine jätkuks. Raied on vajalikud aurumise vähendamiseks ja soostumisprotsessi kiirendamiseks.

Kogemused on näidanud, et soodes kaovad taastamistegevuse jäljed võrreldes mineraalmaaga suhteliselt kiiresti ja keskmiselt juba 5 aasta möödudes on enamus raiete ja masinate jälgi vähemärgatavad. Eestis on juba esimesed positiivsed kogemused taastamisaladelt, kuhu sealt kunagi kadunud liigid on hakanud vaikselt tagasi tulema. Samas on kahju, et sageli on kaitseala piiriks rabade piirdekraavid, mis rajati reeglina raba ja siirdesoo ning madal soo piirile. Seepärast ei saa sageli taastada neist väljapoole jäävaid väga väärtuslikke madal sooid.

Aivar Ruukel: Miks peab taastamist tegema ebasobiva ajal, näiteks juba augustis, mitte aga talvel?
Kaili Viilma: Ideaalis peakski raiet tegema talvel, kuid viimased talved on olnud haruldaset pehmed ja sobivat aega tööde tegemiseks on olnud väga lühidalt – selle ajaga ei jõuta kõiki vajalikke raiet tehtud. Rahastus- ja lepingute perioodid limiteerivad samuti tegevusvabadust ja aega. Samas ei ole näiteks tamme võimalik külmunud turbapinnasega ehitada ja neid peabki tegema külmavabal ajal, et saaks innast piisavalt tihendada.

5. RMK külastuskorralduse valdkonna tegemised Soomaa rahvuspargis 2017/2018 - Riho Männik

Hüpassaare rabasaarele tehti rabalava. Pärna talu on jõudumööda korrastatud ning katuse alla saadud. Järgmisel aastal suudetakse vast edasi toimetada ja talu matkamajaks kohendada. Riisa parkla sai pinnatud, õpperaja rekonstrueerimine alles käib ÜFi toel ning peaks kevadeks valmis olema. Invakäimla tõsteti parklast veidi eemale. ÜF vahendite abiga rekonstrueeriti Ingatsi õpperada. Karusekose metsamajal vahetati põrand ja metsamaja lähisteletahetakse teha randumiskoht veesõidukitele. Tõramaa torni alla pannakse truubitoru ja uus käimla. Nipet-näpet on siia ja sinna tehtud. Tamme lõkkekohas saab vast aasta lõpuks metsaonni uuendatud. Tõramaa külastuskeskuse remonti ilmselt ka järgmisel aastal ei tule, sest seni pole tellitud veel ekspertiisigi, mis annaks aluse eelarvestamiseks.

6. RMK raietest Soomaa piirkonnas - Herkki Kauts

Tutvustas piirkonna riigimetsade raiemahtusid raieliikide kaupa. Rõhutati, et Soomaa raiet on suures osas märgalade taastamisega seotud ja kaitseala valitseja poolt ette nähtud raiet. Väljaspool taastamisalasid tehti ja harvendusraiet 2017. aastal Ruunaraie piirkonna männikutes.

Indrek Vainu: Avaldas seisukohta, et RMK teeb tulundusraiet soode taastamise nime all ja päris aru, kui palju on metsa istutatud.

Herkki Kauts: Metsa istutatakse uuendustaiete aladele, mitte harvendusraietele ning taastamisaladele.

Ulvi Rosenberg: Kiitis RMK teid, kuigi need ei too Soomaale elu juurde.

7. Soomaa rahvuspargi uus koduleht ja keskkonnahariduse valdkonna tegemised ja plaanid - Krista Kingumets

Tutvustas Keskkonnaameti poolt hallatava uue portaali <https://kaitsealad.ee/est> ülesehitust ja struktuuri (eesti, vene ja eesti keeles) ning Soomaad puudutavas osas. Ettepanekud, täiendused ja kriitika uue portaali kohta palutakse esitada Krista Kingumetsale kas kirjalikult krista.kingumets@keskkonnaamet.ee või suuliselt.

Arvamust võimalik avaldada ka kaitsealad.ee lehel rubriigi Kontaktid all, kus avaneb tagasiside vorm.

2018. aastaks on taas paanitud noorte looduskaitsejate kokkusaamised-kursused 6.-12. kl. loodushuvilistele õpilistele, võimalikult kohalikele lastele ja koostöös kohalike elanikega.

Järgmine noortega kokkusaamine toimub 2018. a veebruaris. Suvine Soomaa RP noore looduskaitseja kursus toimub pärast Jaanipäeva, 26.-28. juuni. Osalustasu 35-40 eurot (toitlustus).

Kursuse tegevusteks võib pakkuda talgutöid ja kõiksugu huvitavaid koostegemisi kohalikega. Eelmistel aastatel toimunud kursuste tegevustega saab tutvuda lehel: <https://www.kaitsealad.ee/est/noored-looduskaitsejad-1> ja <https://www.facebook.com/Soomaa-noor-looduskaitseja-Junior-Ranger-623710851105566/>

ETTEPANEKUD: Lisada Soomaa piirkonna infopunktid kaitsealad.ee portaali.

8. Kokkuvõtte Rahvusparkide kultuuripärandi projekti raames toimunud koolitustest ning kultuuripärandi valdkonna plaanid - Pille Saarnits

Kaheaastane Keskkonnainvesteeringute Keskuse poolt rahastatud projekt „Rahvusparkide kultuuripärandi koolitused 2016-2017“ on edukalt täide viidud.

Tänaseks on saanud rahastuse otsuse Rahvusparkide kultuuripärandi koolituste projekt aastateks 2018-2019. Uues projektis on kavas kohapealse rahva koolitamise kõrval **rohkem rõhku panna rahvusparkide kultuuripärandi esitlemisele pargist väljapoole**, laiemale avalikkusele. Tuleval aastal on **Soomaa rahvuspargil 25. sünnipäev. 2018 on kuulutatud ka rahvusvaheliseks Euroopa kultuuripärandi aastaks.** Soomaa rahvuspargil on järgnevatel aastatel selle projekti raames võimalus ja vastutus oma piirkonna kultuuripärandit esindada.

2017.a. kultuuripärandi spetsialisti osalusel rahvuspargis toimunud:

- 12. 02. Kanga kudumise koolitus (Eve Varik)
- 15.-16.02. Haanja LP naised külas Soomaa RP naistel
- 10.03. Soomaa Turismiasjalistele infopäev “Looduskaitsealad ja turism” Soode taastamise projektist ja turismimarsruutide kaardistamisest
- 20.04. Soomaa RP koostöökogu ja kogukonna koosolek
- 28.04. Taluarhitektuuri inventeerimise ja kohapärimuse kogumise teemaline infopäev (Rasmus Kask Vabaõhumuuseum ja Lona Päll Kirjandusmuuseum)
- 18.-19.05. Vana palkmaja taastamise koolitus (Riho Keskaik)
- 21.05. Vanaema aia taastamise koolitus (Tiia Trola)
- 27.-28.05. Ühepuulootsiku ehitamise koolitus koostöös Tipu Looduskooliga (Aivar Ruukel)
- 16.06. ja 30.06. Savikrohvi koolitus (Malvo Tominga)
- 26.06. - 09.07. Taluarhitektuuri inventeerimise ja kohapärimuse kogumise välitööde I etapp, üliõpilased Tõramaa keskus
- 01.07. Vikatimehe võistlus (Edu Kuill)
- 02.-03.07. Soomaa RP naised külas Haanja LP naistel
- 07.-20.08. Taluarhitektuuri inventeerimise ja kohapärimuse kogumise välitööde II etapp, üliõpilased Tõramaa keskus
- 14.-15.09. Sooülikool ja konverents
- 01.11. Karula RP ja Soomaa RP kogukondade ekskursioon ERMi
- 14.11. Soomaa RP kogukonnale soode taastamise projekti tutvustav ekskursioon
- 12.11. Õlest jõulukroonide tegemise koolitus Soomaa RP (Eve Varik)
- 04.12. Sügisene koostöökogu Soomaa RP

Et kohapeal paigavaim säiliks ja kultuuripärand edasi kehtaks, on vajalik kokku hoida ja oma tegemistesse noori kaasata. Sedasama suunda toetab ka uus kultuuripärandi koolituste projekt. Kui võtame sihiks, et rahvuspark kutsub külla ja esitleme koos, mida siin tehakse, osatakse ja teatakse, kaasame nagunii ju nii noored kui vanad selle juurde, siis juba selle asja ette valmistamise ja elluviimise kaudu saame rohkem teada ja ühtlustame oma vaadet pargi väärtuste osas. On ju

hea, kui ka rahvusparki külalised ja laiem avalikkus teab rohkem, mis koht see Soomaa rahvuspark selline on. Sest hoida ja kalliks pidada saab ikka ju ainult seda, mille väärtust sa tead.

9. Ülevaate Tipu looduskooli tegemistest ja plaanidest - Mari Tenisson

Loodame, et 2018. a tuleb Tipu Looduskoolile edukas just rahalises mõttes – ehk hetkel on meie suurim soov saada EAS- i PKT programmist toetust Tipu vana koolimaja taastamiseks ja välja ehitamiseks ühtseks Looduskompleksiks. Töötame selle nimel, et kokku saada kõik vajalikud dokumendid ja kavandid, mis tuleb EAS-ile esitada jaanuari lõpuks. Lisaks suurtele unistustele jätkame 2018. a ka oma igapäevatööga - õppeprogrammidega, laagritega ja matkasarjaga. Juba traditsioonilistele suvistele laagritele lisandub talvine lastelaager ja tahame korraldada ka loovtöölaagri, mis eelmisel aastal osalejate nappusel ära jäi.

Matkasarja uuendusena on tulemas esimene ööbimisega retk, siiani on matkad olnud ühepäevased. Kutsume kõiki üles jälgima meie tegevusi Facebookis, kuhu jõuab põnevate tegevuste info üles kõige kiiremini!

10. Kohapeal algatatud küsimused

Sandra Urvak saatis kokkuvõtte Soomaa Naiste Käsitööringi aastast ja edasistest plaanidest. 2017. aasta on käsitööringi 2. tegutsemisaasta. Aasta algas kangakudumise koolitusega (mis toimus tänu Keskkonnaameti kultuuripärandi koolituste projektile). Kangakudumine on Soomaa naised niivõrd enda ümber köitnud, et nii mõnigi on omale kangasteljed soetanud ning plaanib kangakudumisega põhjalikumalt tegelema asuda. Maha on kootud 3 poomitäit tekstiile (sõbasid ja vaipu). Ja kohe pannakse üles järgmine teljetäie sõbalõime.

Käsitööringi naised said tuttavaks Haanja looduspargi naistega käisid üksteisel külas. Haani Naasõ käisid Soomaal veebruaris ja Soomaa naiste vastukülaskäik Haanjamaale toimus juuli alguses.

Lisaks kangakudumisele tegeleti tuniistehnika ja nõeltehnikat harjutamisega. Maikuus käidi Heimtali muuseumis ning Viljandi Muuseumis vanade tekstiilesemetega tutvumas. Juunikuus toimus Irene Kivi juures Oksal savikrohvi koolitus, mis sai samuti teoks kultuuripärandi koolituste raames.

Juuli lõpus avati Soomaa keskuses Tõramaal Soomaa naiste käsitöönäitus vol 2.

Sügis algas taas kangakudumise tähe all. Novembris õppisime pilliroost jõulukroonide meisterdamist ning käisime ka Tartus Eesti Rahva Muuseumi näituste ja puidukoguga tutvumas. Hakkajamad naised tegelesid edasi ka korvipunumisega.

Detsembris on meil plaanis teha Tõramaal trühvleid ja piparkoogitainast ning tähistada Poldi talukohas talvist pööripäeva. 2018. aasta alguses on plaanis minna uuesti ERMi, et sealse väljapanekuga veelgi põhjalikumalt tutvuda. 2018. aastal ootavad meid ees ka reis Kihnu ja ühised ettevõtmised Haani naastõga. Ja ikka erinevate käsitöölilikidega tegelemine.

Aastal 2017 on meiega liitunud ka mõned uued liikmed: Ülle Sillaotsa talust Lemmakõnnult ning Aire Tohvri kandist. Kuuldavasti saame veel uue liikme Lemmakõnnust Linda Köhleri näol.

- **Aivar Ruukel** tegi koostöökogule neli koostööettepanekut:

1) Ettepanek Keskkonnaametile kutsuda koostöökogu koosolekud 2018. aastal kokku neljal korral, korra kvartalis. Seoses rahvuspargi 25 aastapäeva tähistamisega on piisavalt teemasid, mida arutada. Oluline on, et toimuks ka omavaheline arutelu, mitte üksnes ettekannete ja aruannete kuulamine.

2) Turismiettevõtjad koostöös MTÜga Rohelise Jõemaa koostöökogu ja MTÜga Soomaa Turism annavad aastavahetusega seoses taas välja täiendatud ja parandatud trüki Soomaa turismipiirkonna kataloogist ja kaardist. Siit leiate käesoleva aasta trükised <http://joemaa.ee/turism/>. Vaadake palun, mida täiendada ja parandada ja saatke ettepanekud 15. detsembriks aadressil aivar@soomaa.com

3) Sügisest algas 9 LEADER piirkonda 4 riigist haarav rahvusvaheline säästva turismi koostööprojekt, vt lähemalt <http://joemaa.ee/category/koostööprojektid/saastev-turism/>. Üheks tegevuseks on EUROPARC sertifikaadi taotlemine Soomaale. Huvilised on oodatud 16. jaanuaril kell 13 koosolekule Tori vallamaja teisel korrusel. Külla tuleb Matsalust Nele Sõber, kes aitab meil mõista, milleks EUROPARC hea on. Taustainfot leiab siit : <https://www.keskkonnaamet.ee/et/eesmargid-tegevused/kaitsealad/europarc-ja-pohja-balti-sektsioon>

4) Aivar ja Algis hakkasid kokku panema Soomaa turismi kroonikat. See on kogum vähem või rohkem olulisematest sündmustest, mis puudutavad Soomaa külastuskorraldust ja turismi. Ootavad kaasalööjaid. Selleks palun helistada või kirjutada või saada kokku Aivari või Algisega. Rahvuspargi 25 aastapäevaks teevad selle kroonika avalikult kättesaadavaks.

KOKKUVÕTE:

1. Kui kohalikud panevad rahvuspargis tähele midagi, millega ei olda rahul või tekitab küsimusi (n: taastamistöde käigus liigselt kahjustatud pinnas, reostus vms.), siis on see info oodatud kas RMK-s Priit Voolaid'ile priit.voolaid@rmk.ee või Keskkonnaametis Kaili Viilma'le kaili.viilma@keskkonnaamet.ee.
2. Ettepanekud, täiendused ja kriitika uue portaali <https://kaitsealad.ee/est> kohta palutakse esitada Krista Kingumetsale kas kirjalikult krista.kingumets@keskkonnaamet.ee või suuliselt;
3. Palutakse innustada kohalikke 6.-12. klassi loodushuvilis noori (võib ka nooremaid!) tulema noorte looduskaitsete kursusele 2018. aastal ning kohalikke pakkuma neile talgutöid ja kõiksugu muid huvitavaid koostegemisi. Kontaktisik Krista Kingumets.
4. Lisada Soomaa piirkonna infopunktid <https://kaitsealad.ee/est> portaali.
5. Värske Soomaa turismipiirkonna trükise, leitav <http://joemaa.ee/turism/>, kohta saata täiendused ja täpsustused 15. detsembriks aadressile aivar@soomaa.com
6. Ettepanek kutsuda koostöökogu koosolekud 2018. aastal kokku neljal korral, korra kvartalis.
7. Soomaa turismi kroonika koostamisel kaastöö tegemiseks pöörduda Aivar Ruukeli või Algis Martsoo poole.